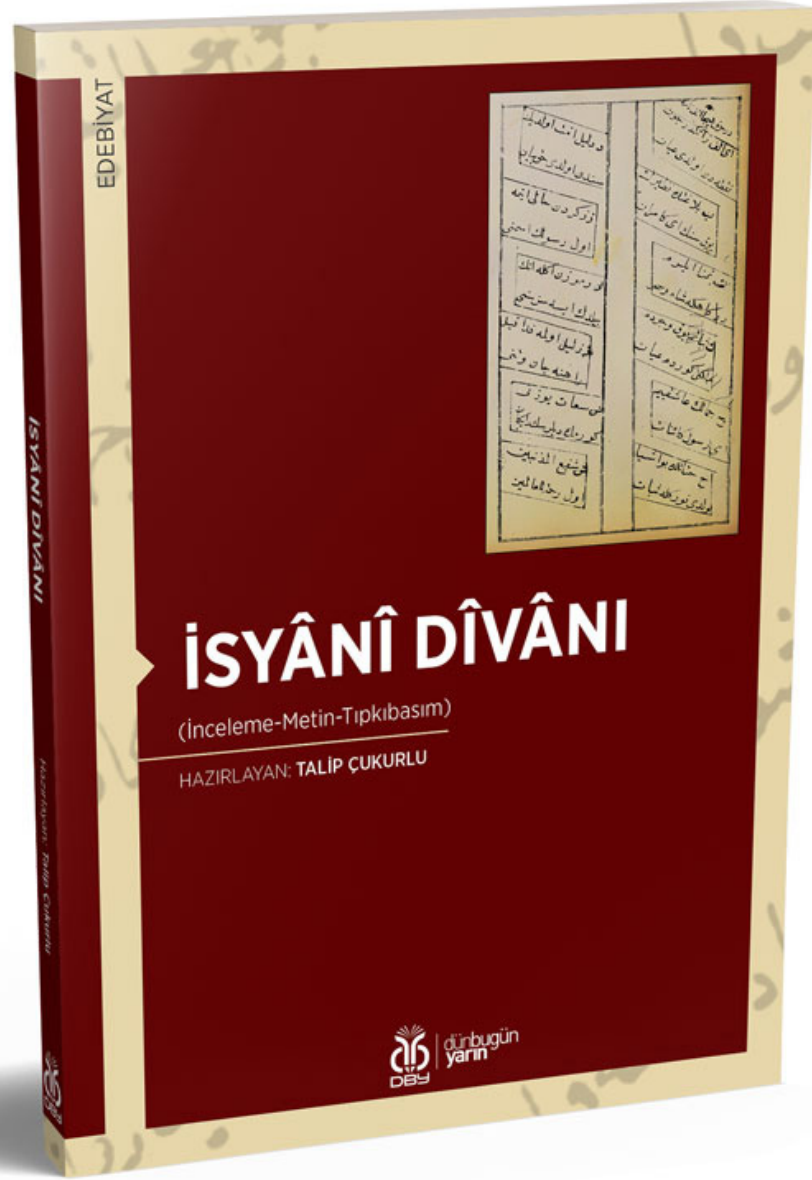

İSYÂNÎ DÎVÂNÎ

(İnceleme-Metin-Tıpkıbasım)

HAZIRLAYAN: TALİP ÇUKURLU

Bu PDF dokümanı, kitabın bir kısmını içermektedir.
DBY okurları için özel olarak oluşturulmuştur.

“dün” den öğrendiklerinle
“bugün” ü yaşamak
“yarın” ları aydınlatır.

“dün” den öğrendiklerinle
“bugün” ü yaşamak
“yarın” ları aydınlatır.

© 2022, DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI™

Tüm hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım amacıyla ve araştırma için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir şekilde kopya edilemez, elektronik ve mekanik yolla çoğaltılıp, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

DBY: 222

Edebiyat: 100

ISBN 978-625-7471-70-1

Sertifika No: 52315

Birinci Baskı:

İstanbul, 2022

Yayın Yönetmeni:

İrfan Güngörür

Hazırlayan:

Talip Çukurlu

Dizi Editörü:

Furkan Öztürk

Kitap Editörü:

Ersin Durmuş

Baskı Hazırlık:

DBY Ajans

Baskı/Cilt:

Egokitap

(Sertifika No: 51549)

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI / Library Cataloging-in-Publication Data (CIP)

İsyânî Dîvânı

Hazırlayan: Talip Çukurlu (Dr.) ; Editör: Ersin Durmuş (Dr.)

İstanbul : DBY Yayınları, 2022.

174 s. ; 15,0 x 21,0 cm ___ (DBY Yayınları ; No. 222)

ISBN 978-625-7471-70-1

1- Edebiyat 2- Divan

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI

Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4

Cağaloğlu - Fatih / İstanbul

Tel.: +90 212 526 98 06

www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

İSYÂNÎ DÎVÂNİ

(İnceleme-Metin-Tıpkıbasım)

HAZIRLAYAN: TALİP ÇUKURLU

“dün”den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

İçindekiler

Kısaltmalar.....	6
Ön Söz.....	9

I. BÖLÜM İSYÂNÎ

1. İsyânî'nin Hayatı ve Aynı Mahlası Kullanan Şairler	13
2. Mahlası.....	16
3. İsyânî'nin Dîvânı, Edebî Kişiliği, Dil ve Üslubu.....	18

II. BÖLÜM İSYÂNÎ DÎVÂNÎ'NİN İNCELENMESİ

1. Şekil Özellikleri.....	21
1.1. Nazım Şekilleri.....	21
1.1.1. Gazel.....	23
1.1.2. Mesnevi.....	26
1.1.3. Murabba.....	28
1.1.4. Muhammes.....	29
1.2. Vezin.....	29
2. Muhteva Özellikleri	34
2.1. Dînî-Tasavvufî Kavramlar.....	34

III. BÖLÜM İSYÂNÎ DÎVÂNİ

1. Metin Teşkilinde Takip Edilen Yöntem.....	43
2. Nüsha Tavsifi	46
3. Transkripsiyon Sistemi.....	50
4. Çeviriyazı ve Tıpkıbasım.....	51-163
Sonuç	165
Kaynakça	167
Ek: İsyânî Dîvânı'nda Yer Alan Manzumeler Çizelgesi	169

Ön Söz

Klasik Türk Edebiyatı kısaca 13. yüzyılın sonlarından itibaren 19. yüzyılın sonlarına kadar devam eden bir edebî dönem olarak tarif edilmektedir. Fars edebiyatı etkisinde geliştiği iddia edilse de günümüzde yapılan araştırmalarda Horasan ve Mâveraünnehir'de gelişen edebiyatın temsilcileri arasında Türk asıllı şairlerin bulunduğu, Gazneliler ve Selçuklular döneminde gelişen edebiyatın Türk hükümdarların destek ve himayesi altında bulunduğu görülmüştür. Milletlerin dil ve edebiyatlarının, başlangıcı bilinmeyen zamanlarda, uzun tecrübeler sonucunda oluştuğu unutulmamalıdır. Klasik Türk şiirinin ilk temsilcilerinden kabul edilen Hoca Dehhânî eğer güçlü bir eser verbilmişse bunu, kendinden önceki dönemde oluşan güçlü bir edebî birikime borçludur.

Klasik Türk Şiiri yahut daha kapsamlı adıyla Osmanlı Şiiri denildiğinde akıllara Harezmi, Hakanî, Çağatay, Azerî ve Anadolu sahalarında söylenen şiirler gelmelidir. Bu kadar geniş bir coğrafyada ve yaklaşık altı yüz yıl boyunca etkisini sürdüren köklü bir edebî geleneğin elbette sayısız şair yetiştirmesi beklenir. Bu şairlerin içinde medrese eğitimi alanların yanında ümmî olanlarına rastlamak da mümkündür. Asırlar boyunca aynı coğrafyada yaşayan bu şairlerin birbirlerinden etkilenmeleri kaçınılmaz bir durumdur. Kültürler

arasındaki bu etkileşim ortak bir edebî birikim oluşmasına neden olmuş ve zamanla mazmunları doğurarak kendine mahsus bir edebiyatın teşekkül etmesini sağlamıştır.

Osmanlı şiirinden günümüz insanlarına miras kalan kültürel ve edebî hazinenin başında dîvânlar gelmektedir. Günümüze değin dîvânlar üzerine yüzlerce çalışma yapılmıştır. Şuara tezkirelerinden edinilen bilgilere göre tespit edilebilmiş şair sayısı üç binden fazladır. Son zamanlarda yapılan çalışmalarla, özellikle şiir mecmuaları sayesinde, şuara tezkirelerinde isimleri/mahlasları geçmeyen şairlerin eserleri de gün yüzüne çıkarılmaya başlanmıştır.

Çalışmamızın konusu olan İsyânî, hiçbir tarihi kaynakta ve şuara tezkirelerinde hakkında bilgi bulunmayan, tasavvufî yönü ağır basan, klasik Türk edebiyatı geleneğinde manzumeler ortaya koyan bir “Dîvân” şairidir. Doğum yeri, doğum ve ölüm tarihi, eserini oluşturduğu tarih veya eserin istinsah tarihi hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

İsyânî Dîvânı, İstanbul Millet Kütüphanesi Ali Emiri Koleksiyonu 34 Ae Manzum 300 numaralı arşivde kayıtlıdır. Araştırmalarımız neticesinde Dîvân’ın başka bir nüshası tespit edilememiştir. 28 varaktan oluşan nüshanın sonu eksiktir. Nesih hat ile yazılan nüsha, klasik dîvânlarda olduğu gibi mürettep değildir. Nazım şekillerinden sadece dört tanesi ile (gazel, mesnevi, murabba, muhammes) şiirler yazılmıştır.

Bu çalışma ile İsyânî’nin -Dîvânı’ndan hareketle- hayatı ve edebî kişiliği hakkında bilgi vermek, Dîvân’ı şekil ve muhteva yönleriyle incelemek ve Dîvân’ın çevriyazılı metnini ortaya koymak amaçlanmaktadır. Çalışmamız üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde şiirlerinden hareketle İsyânî’nin hayatı ve İsyânî mahlasını kullanan diğer şairler hakkında bilgi verilmiştir. Bununla birlikte şairin mahlası hakkındaki şüphelerimiz, ardından edebî kişiliği ile dil ve üslubu hakkındaki görüşlerimiz belirtilmiştir.

İkinci bölüm İsyânî Dîvânı’nın incelenmesi üzerinedir. Bu bölüm kendi içinde ikiye ayrılmış, birinci bölümde nazım şekilleri ve aruz, ikinci bölümde ise eserin muhteva özellikleri hakkında bilgi verilmiştir. Tespit edilen bilgilerin okuyucuların zihinlerinde yer edinebilmesi için sayısal verilerden yararlanarak tablolar ve grafikler oluşturulmuştur. Dinî-tasavvufî kavramların incelendiği bölümde ise Arapça ve Farsça ayet, hadis ve vecizelerin günümüz Türkçesi ile karşılıkları verilmiş ve hangi şiirlerde geçtikleri bilgisi paylaşılmıştır.

Üçüncü bölümde ise İsyânî Dîvânı’nın çevriyazılı metni ortaya konulmaya çalışılmıştır. Metnin çevirisinden önce metin teşkilinde takip edilen yöntem hakkında bilgi verilmiş, ayrıntılı nüsha tavsifi yapılmış ve transkripsiyon harfleri tablosu gösterilmiştir. Metin ortaya konulurken Dîvân’daki sıraya bağlı kalınmış fakat şiirlere -nazım şekli ayrımı yapılmaksızın- köşeli parantez içerisinde sıra numarası verilmiştir. Sıra numaralarının ardından yine köşeli parantez içinde şiirin nazım şekli bilgisi paylaşılmıştır. Şiirlerden önce, şiirlerin yazıldıkları vezin bilgisi gösterilmiştir. Okuyucuların karşılaştırarak okuma hususunda daha kolay istifade edebileceği düşünülerek kitabımızın sağ sayfalarına eserin tıpkıbasımı, sol sayfalarına ise tıpkıbasıma karşılık gelen çevriyazılı metinleri konulmuştur.

Çalışmalarım sırasında her zaman desteğini üzerimde hissettiğim değerli hocam Prof. Dr. Ozan Yılmaz’a, değerli görüşleriyle yön veren Prof. Dr. Bayram Ali Kaya, Prof. Dr. M. Fatih Köksal ve Doç. Dr. M. Bayram Düzenli’ye, kitabın editörlüğünü üstlenerek kelime kelime inceleyen değerli dostum Dr. Ersin Durmuş’a, Dün Bugün Yarın Yayınları’nın değerli çalışanlarına ve dahi vakitlerinden çaldığım eşim ve çocuklarıma en içten teşekkürlerimi sunarım.

Amacımız, klasik Türk edebiyatı sahasına bir nebze de olsa katkıda bulunabilmektir. Çevriyazılı metni oluştururken bütün dikkat ve çabalarımıza rağmen müstensihnin özensizliğinden ve eserin tek nüsha oluşundan kaynaklanan yanlış ve eksikliklerin olabileceği muhakkaktır. Noksan ve hataların hoş görülmesi, bunların

tarafımıza bildirilmesi memnuniyetimizi celp edecektir. Sözlerimi -yine- Fuzûlî'nin Türkçe Dîvân'ının ön sözünü tamamladığı o cümlelerle tamamlamak istiyorum:

“Ve Allah, helal süt emmiş, iyi kalpli o kişiden razı olsun ki, yeni yetişme bir mahbûbun yüzüne baktığında, eğer bu güzel bir mahbûb ise beğenme ziyneti ile eşsiz güzelliğinin süsüne süs katar; değersiz biri ise de mürüvvet (insaniyet, iyilikseverlik) tarağı ile onun hata saçlarından kusur düğümlerini çözüp ihsân (lütuf ve bağışlama) cilası ile değer ve kıymetinin aynasını karartan tozları giderir.

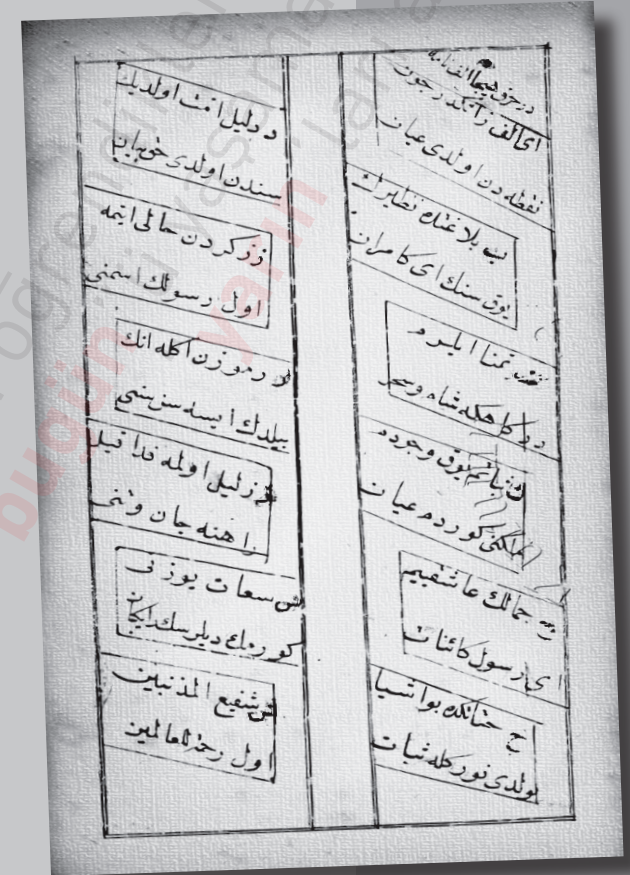
Allah tek sığınaktır ve tevekkül ancak O'nadır.

O'nun lütfu ve keremi ile...”

Dr. Talip ÇUKURLU

4. Çeviriyazı ve Tıpkıbasım

İSYÂNÎ DÎVÂNÎ

[1] [Murabba‘]

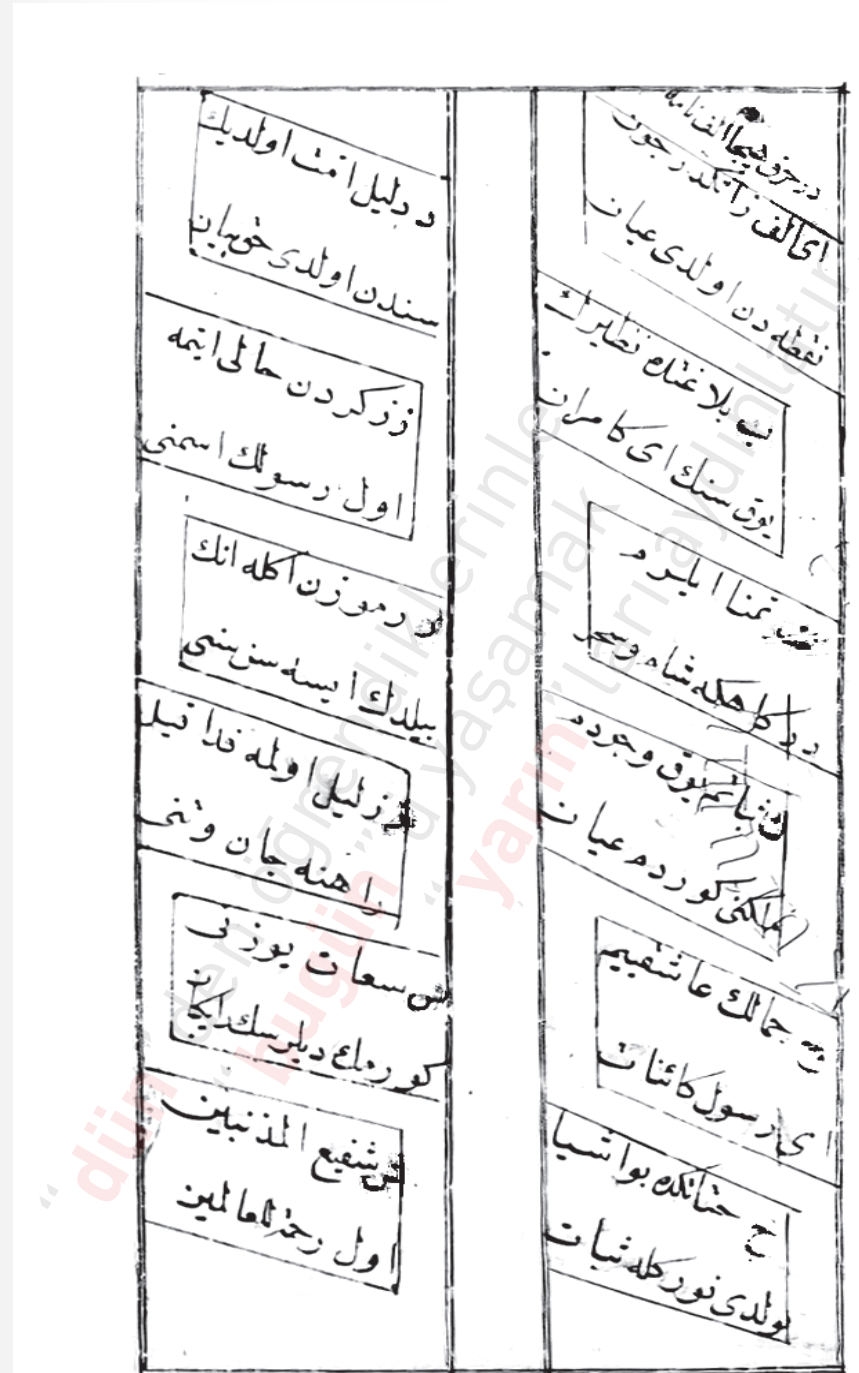
Der Ḥarf-i Hecâ Elif-nâme

Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün

-. - - / - . - - / - . - - / - . - -

- 1 **E**lif ey zâtiñdur[ur] çün noqtadan oldu ‘ayân
Be belâğatde nazîriñ yok seniñ ey kâmrân
Te temennâ eylerim dergâhîña şâm u seher
Şe şebâtım yok vücûdum mülkünü gördüm ‘ayân
- 2 **C**im cemâliñ ‘âşıkıyım ey Resûl-i Kâ’inât
Ḥa hayâtında bu eşyâ buldu nûruñla şebât
Ḥı
Dâl delîl-i ümmet olduñ senden oldu hak beyân
- 3 **Z**âl zikirdeñ hâlî etme ol Resûl’üñ ismini
Re rumûzun añla anıñ bildiñ ise sen seni
Ze zelîl olma fedâ kıl râhına cân u teni
Sin sa‘â[de]t yüzünü görmek dilersen râygân
- 4 **Ş**în şefî‘ü’l-müznibîn ol *rahmeten li’l-‘âlemîn*¹

¹ “(Ey Muhammed!) Seni ancak *âlemlere rahmet* olarak gönderdik.” mealindeki Enbiya suresi 107. âyetin bir bölümüdür.

Kaynakça

- Akün, Ömer Faruk (1994). "Divan Edebiyatı", TDVİA, C. 9, s. 389-427.
- Altuntaş, Halil & Şahin, Muzaffer (2011). Kur'ân-ı Kerîm Meâlî, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- Aydın, İbrahim Hakkı (2002). "Kenz-i Mahfî", TDVİA, C. 25, s. 258-259.
- Ayverdi, İlhan (2010). Misalli Büyük Türkçe Sözlük, Kubbealti Yayınları, İstanbul.
- Çağlayan, Bünyamin (1997). Kerbelâ Mersiyeleri, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara.
- Çiçekler, Mustafa (2004). "Mesnevi", TDVİA, C. 29, s. 320-322.
- Çift, Salih (2001). Osmanlılar Döneminde Bursa'da Bektaşî Kültürü ve Bektaşî Tekkeleri, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 10, S. 2, s.225-239.
- Dilçin, Cem (1986). Divân Şiirinde Gazel, *TDK Türk Dili Dergisi Türk Şiiri Özel Sayısı II*, S. 415-416-417, s. 78-247.
- Dilçin, Cem (2009), Yeni Tarama Sözlüğü, TDK Yay. Ankara.
- İsyânî Divânı, İstanbul Millet Kütüphanesi Ali Emiri Koleksiyonu 34 Ae Manzum 300.
- Ergun, Sadeddin Nüzhet (1956). Bektaşî-Kızılbaş Alevî Şairleri ve Nefesleri, 3 cilt, İstanbul Maarif Kitaphanesi.
- İpekten, Haluk (2005). Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz, Dergâh Yayınları, İstanbul.

- Kartal, Ahmet (2009). Muallim Nâcî Lügat-i Nâcî, TDK Yayınları, Ankara
- Kurnaz, Cemal & Tatçı, Mustafa (2001). Mehmet Nail Tuman Tuhfe-i Nâilî, Bizim Büro Yayınları, Ankara.
- Kurt, Aynur (2021). Dîvân-ı Âsî, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.
- Kut, Günay & Bayraktar, Nimet (1984). Yazma Eserlerde Vakıf Mühürleri, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Pala, İskender (2002). “Kün”, TDVİA, C. 26, s. 552-553.
- Pehlivan, Gürol (2020). “İsyânî, Salih Altun”, Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü (TEİS), <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/isyani-salih-altun> E.T. 12.06.2021.
- Şentürk, A. Atilla (2006), Osmanlı Şiiri Antolojisi, YKY, İstanbul.
- Ünver, İsmail (2004). “Mesnevi (Türk Edebiyatı)”, TDVİA, C. 29, s. 322-324.
- Yılmaz, Mehmet (1992). Edebiyatımızda İslamî Kaynaklı Sözler (Ansiklopedik Sözlük), Enderun Kitabevi, İstanbul.
- Yılmaz, Mehmet (2008). Kültürümüzde Arapça ve Farsça Asıllı Vecizeler Sözlüğü, Sütun Yayınları, İstanbul.
- Taş, Bünyamin (2013). Gerçek Bir Şiir Hırsız Şerîfî ve Çalıntı Divanı, *Dede Korkut Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, C. 2, S. 4, s. 153-162.
- Uludağ, Süleyman (2001), Tasavvuf Terimleri Sözlüğü, Kabcacı Yayınevi, İstanbul.
- www.yazmalar.gov.tr
- <https://hadiskutuphanesi.blogspot.com>
- <http://teis.yesevi.edu.tr/anasayfa>

İSYÂNÎ DÎVÂNİ

Klasik Türk edebiyatı yaklaşık altı asır boyunca, çok geniş bir coğrafyada etkisini sürdürmüş köklü bir edebî gelenektir. Böyle görkemli bir edebî medeniyetin sayısı henüz tam olarak tespit edilemeyecek kadar çok şair yetiştirmesi elbette beklenir. Bu şairlerin günümüz insanlarına miras bıraktıkları en önemli hazineleri “Dîvân”lardır. Bu hazineleri gün yüzüne çıkarmak için bugüne kadar yüzlerce çalışma yapılmıştır.

Elinizdeki kitabın konusu olan İsyânî, hiçbir tarihi kaynakta ve şuara tezkirelerinde hakkında bilgi bulunmayan, tasavvufî yönü ağır basan, klasik Türk edebiyatı geleneğinde manzumeler ortaya koyan bir “Dîvân” şairidir. Dîvân’ının tespit edilebilen tek nüshasında şairin doğum yeri, doğum ve ölüm tarihi, eserini oluşturduğu tarih veya eserin müstensihî, istinsah tarihi hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

Kitap, üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde -şiirlerinden hareketle- İsyânî’nin hayatı, edebî kişiliği, dil ve üslubu hakkında bilgiler verilmiştir. Bununla birlikte incelenen nüshadaki hatalardan hareketle şiirlerin şaire aidiyeti ve mahlasın kullanımı hakkındaki şüphelerimiz okuyucuların dikkatine sunulmuştur. İkinci bölümde İsyânî Dîvânî şekil ve muhteva özellikleri açısından incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise karşılıklı olarak tıpkıbasıma ve çevriyazılı metne yer verilmiştir.

Çalışmamızın, klasik Türk edebiyatına gönül verenlere faydalı olması temennisiyle...

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI
Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4
Cağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul
Tel. - Faks: +90 212 526 98 06
www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

ISBN 978-625-7471-70-1

9 786257 471701